

ДО
РЕКТОРА НА ВСУ
„ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР”
ПРОФ.Д-Р ИК.Н. АННА НЕДЯЛКОВА

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема „Процесът на сливания и поглъщания в международния банков бизнес” с автор ст.ас. **Виржиния Живкова Иванова** от катедра „Международна икономика и политика”, за присъждане на научната степен “доктор” по научната специалност 05.02.10 (Световно стопанство и МИО).

РЕЦЕНЗЕНТ: проф. д-р ик.н. Лилия Вълчева Каракашева

Представяната рецензия е в съответствие с действащите изисквания в ЗРАСРБ, неговия правилник и вътрешноуниверситетския правилник на ВСУ «Черноризец Храбър». Дисертационният труд на тема „Процесът на сливания и поглъщания в международния банков бизнес” с автор ст.ас. **Виржиния Живкова Иванова** е разработен в общо три основни части (глави), или 187 стр., в т.ч. списък на ползваната литература (общо 229 източника, от които 53 монографии и студии, 50 периодични специализирани издания на кирилица, респ. 22 монографични и 36 периодични издания на латиница). Ползвани са 11 нормативни документи и 62 интернет сайта. Приложенията към дисертационния труд са 12. Първото впечатление от изследването показва много добра структура, изградена върху обоснована логика, връзка и последователност, както и концентрация върху значими и актуални проблеми на съвременния финансов бизнес в света и в България. Самото въведение в дисертационния труд достатъчно ясно и пълно формулира тезата, обекта, целите и задачите на разработката, като предлага и убедителна и вярна формулировка на значимостта и актуалността на труда.

В глава първа намираме постановка на теоритичните и методологични основи за изследването – същност и характеристики на процеса на сливания и поглъщания в банковия сектор, основни фактори, стимулиращи този процес,

технология на развитие на сделката за сливане и поглъщане. Така авторката поставя основите на изследването в глава втора – резултати и тенденции на процеса на сливания и поглъщания, за да сведе проблематиката до българските условия и практика в тази област на примера на УникредитБулбанк.

Безспорните постижения на авторката в най-синтезиран вид и неизчерпателно представени, са следните:

- изборът на темата е успешен и предлага полезно и ефективно изследване, което зарежда потенциал за принос в практико-приложен аспект. Като имаме предвид, че процесът на сливания и поглъщания в различните сектори на международния икономически живот има богата история и забележими резултати в края на миналия и настоящия век, изборът на конкретния проблем на изследването има специфичен принос. Това е сравнително слабо изследван аспект в българската теория и практика, поради краткия срок на развитие и утвърждаване на пазарната икономика в нашата страна;
- дисретационният труд показва познаване на теорията, в резултат на добросъвестното и професионално използване от страна на авторката на наша и чужда литература, богат фактически материал, много добре обработен в таблици, диаграми, фигури и др. Положен е голям труд и усилия с много добри резултати за целите на обосновката на формулираните тези. Трудът безспорно допринася за обогатяване на научната мисъл и трактовки на проблемите на развитието на банковия сектор и в нашата страна;
- на основата на богата информация и собствено виждане на анализ и оценка са поставени: сложните аспекти на сливанията и поглъщанията в банковия сектор в интернационална среда. Много добре са диференцирани интернационализацията и глобализацията като причина и следствие на сливанията и поглъщанията в банковия бизнес; сполучлив опит е направен за диференциране на формите и методите за осъществяване на този процес, както и видовете сливания и поглъщания и др. В този смисъл и на основата на постиженията в цялостното изследване може да се изведе в качеството на заслуга на докторантката високото познавателно значение на изследването;

- докторантката смело е навлязла в сложната зона на противоречивите аспекти на връзките между световната финансова криза и процеса на сливания и поглъщания. Формулирала е богат спектър от изводи за резултатите от това взаимодействие, които безспорно са верни, макар и по обясними причини не винаги доведени до необходимата дълбочина и изчерпателност;
- основният принос на авторката на дисертационния труд се съдържа в глава втора и трета.. Ценното в тях е аналитичният подход и навлизането в специфични аспекти на сливанията и поглъщанията по време на кризата и на деформациите под нейното влияние в технологията на банковите консолидации. Принос представлява собственото виждане за промените, които оказва световната финансова криза върху технологичното развитие на банковите сделки по С&П;
- правилно и убедително е формулирана тезата, че С&П са печеливша бизнес комбинация в банковата дейност в глобализационна среда на основата на приведени конкретни примери за мащабни банкови С&П. На тази основа логично е анализиран процесът на развитието на банковото дело в България и преминаването на държавните банки в частни чрез различните познати варианти - приватизация, консолидация и осъществяване на С&П с международни банки;
- внимание заслужават практико-приложните приноси – в условията на сериозни проблеми и трудности в развитието на българската икономика ни се предлагат анализ и оценка на възможности и необходимост от използването на технологични решения за постигането на ефективни бизнес комбинации по пътя на С&П, като подход за привличане на чужд капитал в страната ни и развитие на банковото дело – важен елемент на маркетинг инфраструктурата в България.

Приведените постижения се подкрепят и от редица конкретни положителни резултати, които се установяват в хода на запознаването с труда. Само като примери ще посочим:

- във въведението на дисертационния труд е формулиран синтезирано аналитично-оценъчния приносен аспект на изследването – добре е, че реално е постигнат и обоснован в следващите страници;

- след всяка глава, респ и разделите, са направени конкретни обобщения под формата на изводи относно резултатите от изследването. Това е много добро доказателство за професионален и компетентен подход в научноизследвателската дейност на докторантката;
- конкретно, вярно и детайлно са приведени мотивите за С&П (стр.31-41), като е направен анализ на промените, които настъпват в тях под влияние на световната валутно-финансова криза; *«Водещият икономически мотив – синергичният при реализирането на едно банково С&П, няма същото проявление на фона на световната финансова криза. Това е така, защото банковите С&П, осъществени в периода на криза са бързи, спасително необходими и целящи, от една страна, евтино и изгодно придобиване на предфалитни банки от финансово стабилните конкуренти и от друга страна, спасителни придобивания на водещи и стратегически важни банки от държавата, чрез тяхното национализиране»;*
- на стр. 46 е приведена сравнителна таблица на подходите на банките, избиращи С&П като стратегически решения в период на световна криза спрямо обичайна общостопанска конюнктура. Сравнението е постижение на докторантката като постановки и аналитичен синтез;
- посочените информационни източници за определяне на обекта на С&П, както и предложеното банково досие на стр 50-55, съдържа практико-приложен принос за конкретната дейност на българските финансови институции, като пример за информационно осигуряване на проучване;
- своеобразен плюс на изследването е съпоставката между задължителното разработване на стандартни, норми и правила за регулиране на банковата дейност на международно ниво и необходимостта от всеобщо финансово предлагане (комплекс от разнообразни финансови услуги), като конкурентен подход за съчетаване на всички позитивни характеристики на кооперативните финансови партньори. (стр. 99). Много правилно и обосновано докторантката посочва най-благоприятните условия за реализиране на стратегия на хоризонталната интеграция от мощните банко-холдингови конгломерати;

- на стр.109 се предлага много логично и добре формулирано обяснение на процеса на консолидация на финансовите институции под влияние на изострянето на конкуренцията чрез С&П;
- много добре са формулирани, синтезирани и подредени факторите, които обуславят пазарното определяне на поведението на търговските банки в съвременните условия (стр. 114).

Критични бележки

С цел съдействие на докторантката за по-нататъшно развитие като научен работник и преподавател в следващите редове са формулирани съображения с критичен характер, които по-скоро поставят въпроси за разсъждения и отговори от страна на авторката, както и възможност за доразвитие на някои нейни тези.

1. Всяка глава на дисертацията, както вече беше посочено, приключва с конкретни изводи, което е безспорен плюс. Заедно с това обаче, изводите след отделните параграфи на първа глава, свързани с влиянието на световната валутно-финансова криза, нямат достатъчно солидна основа в предшестващото ги изложение, за разлика от глава втора и трета.
2. На стр. 9 е направен интересен извод, който считам за дискуссионен: *„В обобщение може да се изведе, че интернационализация и глобализация раждат корпоративни, стратегически С&П, а световна финансова криза ражда непредвидими, необмислени, нестратегически и с ниска стойност на сделката С&П»*. Това е много категоричен извод – кризисните ситуации създават условия и предпоставки и за премерени и претеглени действия на крупните стопански – в т.ч. и финансови институции, за вземане на решения със стратегически характер, т.е. и обмислени. Управлението в условията на криза включва и стратегически решения за придобиване и поглъщане със стратегически характер.
3. На стр. 24 четем: *«Резките промени и колебания на международната бизнес среда водят до обособяването на нова вълна на С&П в следствие на формиралата се ипотечна криза в САЩ през февруари 2007 г. и обхващаща целия свят през 2008 г.»* Не е ясно какво има предвид авторката, тъй като говори за три вълни, а в последствие откроява нов период, т.е. за четвърта вълна на С&П ли става дума?

4. Допуснато е неправилно смесване на понятията жизнен цикъл и производствен процес: *«Вертикалното сливане се различава от хоризонталното по това, че при него сливащите се организации са на различни стадии от своя жизнен цикъл»* (стр.27) Това не е жизнен цикъл, а етапи на производствения цикъл.
5. На стр. 74 четем: *«В международната практика кредитните организации най-често прилагат следните защитни мерки до обявяването ѝ за С&П»*
Коя всъщност е кредитната организация по операцията за С&П и защо я наричаме така?
6. Разглеждането на защитните мерки срещу С&П е представено много добре, но е пропуснато да се посочи кои са основните фактори и условия, които стимулират и обосновават всеки от тези подходи или мерки (стр.74 и следващите);
7. Интересен и верен в определена степен е изводът, *«... че глобализацията на финансовите ресурси в световен мащаб води до отслабване на националните правителствени действия насочени към международния банков бизнес. На преден план излизат обединените действия и формиращи се структури на отделни държави, насочени към стабилизиране и развитие на световния финансов пазар и неговите субекти.»* (стр. 105). Да, това е така, но в условията на световна финансова криза сме свидетели на много активни национални политики и «затягане» на режимите от страна именно на националните правителства.
8. Различните форми на банкови обединения (консорциуми, клубове и т.н.) са представени добре и сравнително пълно, но няма анализ на факторите, които определят предимствата и рисковете на отделните варианти за участниците (стр. 100-105). Освен това терминът консорциунална банка е по-добре да бъде заменен с банков консорциум.

Заедно с направените бележки докторантката би могла да приведе собствени съображения в отговор на въпросите:

1. Какви рискове възникват на фазата на интеграцията на сливащите се банки?
2. В кои сфери на дейността и какви препоръки могат да бъдат обсъждани за противодействие на тези рискове?

В заключение бих искала да подчертая, че докторантката сравнително скромно, но напълно вярно е формулирала приносите на дисертационния труд. Представени са ни и достатъчни по обем и тематична насоченост публикации. На основата на посочените в предшестващите редове достойнства и положителни резултати на изследването, както и характера на критичните бележки в качеството им на препоръки в процеса на бъдеща научноизследователска дейност, считам за напълно обосновано присъждането на ст.ас. Виржиния Живкова Иванова на научната степен „доктор“ по научната специалност 05 02 10 – Световно стопанство и МИО.

София, 23 май 2011 г.

Рецензент:

Проф. д-р ик.н. Л.Каракашева